

Kilka uwag
w sprawie interpretacji art. 71 § 2 k.k.
Rozważania
na tle uchwały Sądu Najwyższego
– Izby Karnej z 20 września 2007 r.
(sygn. akt I KZP 27/07)

TOMASZ KALISZ

Katedra Prawa Karnego Wykonawczego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego

Mimo 10-letniego okresu obowiązywania kodyfikacji karnej przyjętej w 1997 r., ciągle mamy do czynienia z licznymi trudnościami interpretacyjnymi, zwłaszcza w zakresie szczegółowych rozwiązań kodeksu karnego materialnego¹, kodeksu postępowania karnego² i kodeksu karnego wykonawczego³. Problemy interpretacyjne w sposób jaskrawy przekładają się na praktykę orzecniczą, doprowadzając niejednokrotnie do znacznego zróżnicowania rozstrzygnięć ze względu na odmienne oceny co do rozumienia prawa, a takie zdarzenia na pewno należy ocenić negatywnie.

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. Nr 88 poz. 553, z późn. zm.).

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89 poz. 555, z późn. zm.).

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. Nr 90 poz. 557, z późn. zm.).

Przykładem tego typu problemów jest uregulowana w art. 71 k.k. kara grzywny. Sankcja ta zgodnie z wolą ustawodawcy może być wymierzana tylko w ramach warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności lub kary ograniczenia wolności i to tylko w sytuacji, gdy wymierzenie grzywny na innej podstawie nie jest możliwe. Kara grzywny orzeczona w ramach środka probacyjnego zwiększa dolegliwość zastosowanej sankcji, jednocześnie rozszerzając możliwość jej stosowania w kontekście dyrektyw sądowego wymiaru kary, określonych w art. 53 k.k. Zaproponowana przez ustawodawcę, w art. 71 k.k. konstrukcja, pozwala skuteczniej realizować cele wychowawcze i zapobiegawcze stawiane przed środkami probacyjnymi, a przede wszystkim umożliwia pełniejsze uwzględnienie treści dyrektywy prewencji generalnej w postaci kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa. Grzywna ta ma charakter akcesoryjny, co oznacza, że w wypadku zarządzenia wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności lub ograniczenia wolności nie podlega wykonaniu.

Problematiczny element opisanej instytucji to konsekwencja założenia, iż mamy w tym zakresie do czynienia z instytucją o charakterze akcesoryjnym. W związku z tym zgodnie z art. 71 § 2 k.k. w razie zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności lub kary ograniczenia wolności, grzywny orzeczonej obok warunkowego zawieszenia nie wykonuje się. Zarządzone kary zaś ulegają skróceniu o okres odpowiadający liczbie uiszczonych stawek dziennych z zaokrągleniem do pełnego dnia. Mówiąc precyzyjnie wątpliwości teoretyczne i praktyczne dotyczą regulacji zawartej w kodeksie karnym dotyczącej zaliczenia kary grzywny wymierzonej w trybie art. 71 § 1 k.k. na poczet zarządzonej do wykonania warunkowo zawieszanej kary. Przedmiotem trudności interpretacyjnych jest zdanie drugie przepisu art. 71 § 2 k.k. o treści – „kara pozbawienia wolności lub ograniczenia wolności ulega skróceniu o okres odpowiadający liczbie uiszczonych stawek dziennych z zaokrągleniem do pełnego dnia”.

W związku z licznymi rozbieżnościami Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 20 września 2007 r. postanowił przedstawić swoje stanowisko⁴.

⁴ Przedstawione Sądowi Najwyższemu pytanie prawne zostało sformułowane w następującej sytuacji procesowej. Sąd Rejonowy w C. wyrokiem z dnia 12 lipca 2005 r., sygn. akt XI K 619/05, uznał oskarżonego Gabriela H. winnym popełnienia czynu wy-czerpującego znamiona występuku z art. 178a § 2 k.k. i za to na mocy tego przepisu wy-

Zgodnie z tezą tej uchwały: „Użyte w art. 71 § 2 zdanie drugie k.k. sformułowanie „kara pozbawienia wolności lub ograniczenia wolności ulega skróceniu o okres odpowiadający liczbie uiszczonych sta-

mierzyl mu karę trzech miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawiesił na okres dwóch lat próby; na podstawie art. 71 § 1 k.k. orzekł 20 stawek dziennych grzywny, przyjmując, iż jedna stawka dzienna jest równoważna kwocie 10 złotych [...]. Ze względu na to, że Gabriel H. został w okresie próby ponownie skazany prawomocnym wyrokiem za przestępstwo z art. 178a § 2 k.k. w zb. z art. 244 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. na karę roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, Sąd Rejonowy w C., uwzględniając wniosek kuratora, postanowieniem z dnia 27 lutego 2007 r., sygn. akt Ko 286/07, zarządził wobec Gabriela H. wykonanie kary trzech miesięcy pozbawienia wolności orzeczonej wyrokiem tegoż Sądu z dnia 12 lipca 2005 r. Postanowił nie wykonywać kary grzywny wymierzonej tym wyrokiem i orzekł, że zarządzone do wykonania kara pozbawienia wolności ulega skróceniu o okres odpowiadający liczbie uiszczonych przez skazanego stawek dziennych grzywny, tj. o okres dziesięciu dni. Należy zauważyć, że skazany uiszczył w całości grzywnę orzeczoną wyrokiem z dnia 12 lipca 2005 r. Na to postanowienie, w części dotyczącej skrócenia zarządzonej do wykonania kary pozbawienia wolności o okres odpowiadający liczbie uiszczonych przez skazanego stawek dziennych grzywny, zażalenie złożył Prokurator Rejonowy w C. Zaskarżył to postanowienie na korzyść skazanego. Zarzucił obrazę przepisu prawa materialnego, a to art. 71 § 2 k.k., przez błędną jego interpretację w kontekście przepisu art. 63 § 1 k.k., polegającą na uznaniu, iż w przypadku zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności grzywna wymierzona na podstawie pierwszego z tych przepisów nie podlega wykonaniu, a kara pozbawienia wolności ulega skróceniu o okres odpowiadający liczbie uiszczonych stawek dziennych, przy czym dwie uiszczone stawkiienne grzywny odpowiadają jednemu dniowi pozbawienia wolności, podczas gdy właściwym i w pełni poprawnym jest uznanie, iż jedna stawka dzienna grzywny odpowiada jednemu dniowi pozbawienia wolności. W związku z tym zarzutem wniosł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w C. do ponownego rozpoznania w zakresie dotyczącym skrócenia zarządzonej do wykonania kary pozbawienia wolności o okres odpowiadający liczbie uiszczonych przez skazanego stawek dziennych grzywny. Sąd Okręgowy w C., rozpoznając ten środek odwoławczy, powziął wątpliwość co do wykładni art. 71 § 2 k.k., którą postanowieniem z dnia 16 maja 2007 r., sygn. akt VII Kzw 200/07, przekazał, w trybie art. 441 § 1 k.p.k., Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia [...]. Prokurator Prokuratury Krajowej wniosł o podjęcie uchwały o następującej treści: „W razie zarządzenia wykonania warunkowo zawieszzonej kary pozbawienia wolności lub ograniczenia wolności ulega ona skróceniu o liczbę dni równą liczbie uiszczonych stawek dziennych grzywny orzeczonej na podstawie art. 71 § 1 k.k.”. Uchwała SN wraz z uzasadnieniem z dnia 20 września 2007 r. (sygn. akt I KZP 27/07), s. 1–2 (Uchwała wraz z uzasadnieniem pochodzi z zasobów umieszczonych na stronie internetowej <http://www.sn.pl/orzecznictwo/>, numeracja zgodna z dokumentem umieszczonym pod wymienionym adresem).

wiek dziennych z zaokrągleniem do pełnego dnia” oznacza, że w razie zarządzenia wykonania warunkowo zawieszzonej kary pozbawienia wolności lub ograniczenia wolności ulega ona skróceniu o liczbę dni równą liczbie uiszczonych stawek dziennych grzywny orzeczonej na podstawie art. 71 § 1 k.k.” Zajmując takie stanowisko, Sąd Najwyższy w uzasadnieniu swojej uchwały wyraźnie podkreśla, iż w omawianym zakresie mamy do czynienia z rozbieżnością w poglądach doktryny. Ta rozbieżność prowadzi do przyjęcia dwóch przeciwstawnych wariantów interpretacyjnych.

Pierwszy wariant (dominujący w doktrynie) zakłada, że uiszczoną grzywnę przelicza się, przyjmując, że jeden dzień pozbawienia wolności odpowiada dwóm stawkom dziennym grzywny, a jeden dzień kary ograniczenia wolności odpowiada jednej stawce dziennej grzywny (przeliczniki przyjęte w art. 46 i 65 k.k.w.). Podstawą przyjęcia takiego rozwiązania jest założenie, że problemy natury wykonawczej regulowane są w kodeksie karnym wykonawczym⁵.

⁵ Uzasadniając taki kierunek interpretacji, poszczególni autorzy stwierdzają:

A. Zoll – „Grzywna orzeczona na podstawie art. 71 § 1 ma tożsamy charakter z grzywną wymienioną w art. 32 pkt 1. w wypadku jej nieuiszczenia w terminie (art. 44 § 1 k.k.w.) podlega ona ściągnięciu w drodze egzekucji (art. 44 § 2 k.k.w.), a także, w warunkach określonych w art. 45 k.k.w., zamianie na pracę społecznie użyteczną. Do grzywny orzekanej na podstawie art. 71 § 1 mają też zastosowanie pozostałe przepisy rozdziału VIII k.k.w., łącznie z przepisami o wymiarze zastępczej kary pozbawienia wolności (art. 46 k.k.w.)”; A. Zoll, [w:] K. Buchała, A. Zoll, *Kodeks karny. Część ogólna, Komentarz*, Zakamycze 2000, s. 513–514;

A. Marek – „Grzywna orzeczona na podstawie art. 71 § 1 (...) podlega również przepisom o orzekaniu i wykonywaniu zastępczej kary pozbawienia wolności (art. 46 k.k.w.). (...) w wypadku częściowego uiszczenia lub odpracowania tak orzeczonej grzywny zalicza się ją na poczet kary pozbawienia lub ograniczenia wolności (...). Oznacza to skrócenie podlegającej wykonaniu kary przy zastosowaniu przyjętego stałego przelicznika (zob. art. 46 § 1 i art. 65 § 1 k.k.w.), według którego jeden dzień pozbawienia wolności odpowiada dwóm dniom ograniczenia wolności albo dwóm stawkom dziennym grzywny”; A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 3, Wolters Kluwer 2006, s. 184–185;

R. Góral – „Wykonanie grzywny orzeczonej na podstawie art. 71 § 1 odbywa się w trybie identycznym, jak w przypadku grzywny orzeczonej na podstawie art. 33 § 2. Zob. art. 44–46 k.k.w.”, R. Góral, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, wyd. V, Warszawa 2007, s. 154;

P. Hofmański i L. Paprzycki – „Powstaje jednak pytanie, czy skrócenie kary pozbawienia wolności następuje przy zastosowaniu odpowiednich przeliczników, o których mowa w art. 46 § 1 k.k.w., według którego jeden dzień pozbawienia wolności odpowia-

Drugi wariant (podzielony w uchwale przez Sąd Najwyższy oraz akceptowany przez niektórych przedstawicieli doktryny) zakłada, iż w tej sytuacji nie można stosować przeliczników przyjętych w k.k.w. Oznacza to przyjęcie interpretacji, w odniesieniu do przypadku opisanego w art. 72 § 2 zdanie drugie, że jedna stawka dzienna równa jest jednemu dniowi pozbawienia lub ograniczenia wolności. Kierunek ten jest, jak podnoszą to jego zwolennicy, konsekwencją wykładni językowej wspomnianego przepisu⁶.

W swojej uchwale Sąd Najwyższy wyraźnie podkreśla, iż w doktrynie przyjmuje się, że w prawie karnym materialnym obowiązuje zasada pierwszeństwa wykładni językowej przepisów. Zasady subsydiarności systemowej bądź funkcjonalnej stoją w dalszej kolejności i powinny dotyczyć interpretacji na korzyść oskarżonego. Nade wszystko pamiętać należy o zakazie stosowania analogii na niekorzyść oskarżonego⁷.

Uznając w pełni za słuszny pogląd dotyczący zasad wykładni, warto przyjrzeć się bliżej kierunkowi interpretacji wywiedzionej przez Sąd

da dwóm stawkom dziennym. Należy uznać, że skoro przelicznik taki stosuje się przy zamianie nieuiszczonej grzywny na zastępczą karę pozbawienia wolności, to brak racji prowadzących do rezygnacji z jego stosowania w sytuacji odwrotnej, a więc takiej, jakiej dotyczy art. 71 § 2. P. Hofmański, L. Paprzycki [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. O. Górniok, Warszawa 2006, s. 271;

E. Bienkowska – „jakie przepisy mają zastosowanie przy przeliczaniu stawek dziennych grzywny na dwie z powyższych kar Kodeks nie wypowiada się na ten temat. Należy zatem przyjąć, iż zastosowanie mają normy k.k.w. o karach zastępczych”, E. Bienkowska [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, pod red. G. Rejman, Warszawa 1999, s. 1121.

⁶ Ten kierunek interpretacji jest podnoszony w doktrynie zdecydowanie rzadziej. W tym kierunku wypowiadają się: T. Bojarski – „z treści § 2 art. 74 wynika, że nie powinno się tu stosować przeliczników wynikających z art. 46 i 65 k.k.w., ustalających relację jeden do dwu na korzyść kary pozbawienia wolności. Przepis stanowi o liczbie uiszczonych stawek dziennych. Do tych liczb nie odnoszą się stosowane w innych sytuacjach zamienniki”, T. Bojarski [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, pod red. T. Bojarskiego, wyd. 1, Warszawa 2006 s. 141; oraz J. Wojciechowski – „Jeśli w chwili zarządzenia wykonania warunkowo zawieszony kary grzywna została uiszczona w całości lub w części, to podlega ona zaliczeniu na poczet wykonywanej kary pozbawienia wolności lub ograniczenia wolności, przy zastosowaniu przelicznika 1 dzień pozbawienia wolności lub ograniczenia wolności za jedną stawkę dzienną grzywny, J. Wojciechowski, *Kodeks karny. Komentarz. Orzecznictwo*, wyd. II, Warszawa 2000, s. 165.

⁷ Uchwała SN wraz z uzasadnieniem z dnia 20 września 2007 r. (sygn. akt I KZP 27/07), s. 5.

Najwyższy w ramach, przyjętego tu kryterium. Przedmiotem wnikliwej interpretacji w ramach przedmiotowej instytucji jest sformułowanie „odpowiadający”. Zgodnie z przyjętym ogólnym rozumieniem, co podkreśla Sąd Najwyższy, „jeśli coś „odpowiada” czemuś innemu, to pod jakimś względem, np. kształtu lub pozycji w jakimś układzie, jest do tego podobne, równoważne temu albo wręcz takie samo (por. *Słownik języka polskiego*, pod red. M. Bańko, Warszawa 2007, t. 3, s. 303). Wśród wielu znaczeń wyrażenia „odpowiadać”, wskazywanych w słownikach języka polskiego, w niniejszym przypadku należy zwrócić uwagę na: „być w określonym stosunku do czegoś; być równoważnym, zgodnym z czymś, podobnym do czegoś” (por. *Słownik języka polskiego*, pod red. M. Szymczaka, Warszawa 1994, s. 469); „być podobnym lub takim samym, jak coś innego” (*Uniwersalny słownik języka polskiego*, pod red. S. Dubisza, t. 3, Warszawa 2003, s. 131)”⁸.

Biorąc pod uwagę powyższe, Sąd Najwyższy jednoznacznie stwierdza, że jedynym dopuszczalnym rozumieniem zwrotu „odpowiadający”, w kontekście interpretowanego przepisu art. 71 § 2 k.k., jest uznanie, że liczba dni kary pozbawienia wolności lub ograniczenia wolności, której wykonanie zarządzono, powinna zostać skrócona o „równoważną lub taką samą” liczbę uiszczonych stawek dziennych grzywny.

Trudno jednak o pełną akceptację, potoczne rozumienie stwarza możliwość przyjęcia także innego kierunku interpretacji, pozwalającego na osłabienie przyjętego rozumienia spornego sformułowania. Termin „odpowiadający” w myśl tych samych, przywołanych przez Sąd Najwyższy określeń, to kategoria znacznie mniej ostra, np. jeśli coś odpowiada czemuś innemu, to pod jakimś względem np. kształtu lub pozycji (wyraźnie mowa tu o punktach odniesienia, niesprecyzowanych) w jakimś układzie (a więc pozostających w określonym stosunku), jest do tego podobne (można powiedzieć, zapewne także jednostronnie, że tylko podobne – to znaczy mające cechy zbieżne, wspólne, prawie identyczne z czymś, zbliżone, przypominające kogoś)⁹. Jeżeli tak będziemy postrzegać użyty przez ustawodawcę zwrot (a dopuszczalne jest to z punktu widzenia reguł językowych), to skieruje nas na drogę interpretacji, gdzie mówić możemy o określonym stosunku, relacji. Zatem w takim ujęciu

⁸ *Ibidem*, s. 6.

⁹ *Uniwersalny słownik języka polskiego*, pod red. S. Dubisza, Warszawa 2006, s. 245–246.

co najmniej dopuszczalne jest zastosowanie istniejącego w regulacjach k.k.w. przelicznika, będącego prawnie dopuszczalnym układem odniesienia, wobec zauważonej rozbieżności (trudności, a może niespójności) w wykładni przedmiotowego przepisu¹⁰.

Podkreślając niedoskonałość wykładni językowej, trzeba jednoznacznie stwierdzić, że termin „odpowiadający” w żadnej mierze nie może być synonimem określenia „równy”. W języku potocznym przyjmuje się, że „równy” to jednakowy z czymś pod względem intensywności, wagi, znaczenia, równający się czemuś pod względem liczby, ilości, wielkości, taki sam dla wszystkich.

Sformułowania „odpowiadający” i „równy” nie stanowią zbiorów w pełni pokrywających się pod względem semantycznym, w istocie każdy z nich posiada fragment w pełni autonomiczny. Postawić można zatem pytanie, czy racjonalny ustawodawca nie chciał w istocie odwołać się, przez posłużenie się szerszym terminem, do istniejących w prawie karnym wykonawczym przeliczników? Takie pytanie jest tym bardziej zasadne, że w art. 63 k.k. i art. 87 k.k. ustawodawca posługuje się terminem „równa się” (a więc w obrębie tego samego aktu prawnego czyni różnicowanie co do tych dwóch różnych terminów)¹¹.

Wskazane możliwości interpretacyjne, w obrębie głównie semantycznego rozumienia omawianego przepisu, tak naprawdę są dowodem na nieprecyzyjność regulacji art. 71 § 2 k.k. Zmuszają nas tym samym do daleko posuniętej ostrożności, jednocześnie wskazując potrzebę odniesienia się w ramach wykładni do dyrektyw systemowych i funkcjonalnych. Sąd Najwyższy wyraźnie ten kierunek akceptuje, stwierdzając w uzasadnieniu, że proces wykładni w fazie percepcyjnej należy przeprowadzić przez wszystkie typy dyrektyw (to jest dyrektywy językowe, systemowe i funkcjonalne), niezależnie od tego, czy uzyskano już wcze-

¹⁰ Por. M. Klaitowski [w:] O. Górniok i in., *Kodeks karny. Komentarz*, Gdańsk 2002/2003, s. 600.

¹¹ Art. 63 § 1 k.k. stanowi, że: na poczet orzeczonej kary zalicza się okres rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie, zaokrąglając do pełnego dnia, przy czym jeden dzień rzeczywistego pozbawienia wolności **równa się** jednemu dniowi kary pozbawienia wolności, dwóm dniom kary ograniczenia wolności lub dwóm dziennym stawkom grzywny; art. 87 zawiera przepis w brzmieniu: w razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności sąd wymierza karę łączną pozbawienia wolności, przyjmując, że miesiąc ograniczenia wolności **równa się** 15 dniom pozbawienia wolności.

śniej jednoznaczność interpretowanych zwrotów, czy nie. W orzecznictwie dominuje reguła, w myśl której nawet po pomyślnym zakończeniu wykładni językowej (polegającej na skutecznym zastosowaniu reguł językowych) należy zastosować reguły systemowe oraz reguły funkcjonalne¹².

Powyższe uwagi Sądu Najwyższego są tym cenniejsze, że interpretacja językowa, mimo wskazanego konsekwentnie w uzasadnieniu kierunku nie jest niestety jednoznaczna, czego najlepszym dowodem są rozbieżności podnoszone w doktrynie oraz uwagi zgłoszone w niniejszym opracowaniu.

Przejsie w tym momencie do zagadnień wykładni systemowej i funkcjonalnej staje się zatem zabiegiem niezbędnym. Reguły wykładni systemowej zakładają, że zbiór norm obowiązujących w danym państwie powinien być spójny i uporządkowany. Interpretowane w toku stosowania prawa przepisy powiązane są ze sobą wieloma relacjami treściowymi, funkcjonalnymi i logicznymi, przez co ich znaczenia nie można doszukiwać się w oderwaniu od całości rozwiązań prawnych w danej dziedzinie. Realizacja postulatu spójności i uporządkowania stanowi zatem swoistą powinność zarówno w odniesieniu do ustawodawcy, jak i organów stosujących prawo. W obrębie poszukiwania znaczenia określonego przepisu na ostatnim miejscu stawiamy dyrektywy wykładni funkcjonalnej. Reguły odwołujące się do celu regulacji, woli historycznej lub współczesnego prawodawcy, norm moralnych, konsekwencji społecznych ekonomicznych są dość luźno powiązane z tekstem prawnym, skłania to nas do bardzo ostrożnego ich stosowania. Ostrożność ta nie powinna jednak prowadzić nas do negacji tego mechanizmu interpretacyjnego. Każdy aksjologicznie wrażliwy porządek prawny nie może być zbyt restrykcyjny wobec dyrektyw wykładni funkcjonalnej¹³.

Przystępując do wykładni systemowej i funkcjonalnej przepisu art. 71 § 2 k.k. warto skoncentrować się przede wszystkim na charakterze i statusie prawnym interpretowanej instytucji. W tym zakresie sam Sąd

¹² Uchwała SN wraz z uzasadnieniem z dnia 20 września 2007 r. (sygn. akt I KZP 27/07), s. 7.

¹³ L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2006, s. 109 i n.; J. Wróblewski, *Sądowe stosowanie prawa*, Warszawa 1988, s. 134; K. Opalek, J. Wróblewski, *Zagadnienia teorii prawa*, Warszawa 1969, s. 248; T. Gizbert-Studnicki, *Wykładnia celowościowa*, Studia Prawnicze 1985, nr 3–4.

Najwyższy wyrażnie stwierdza, że w tym względzie należy także odwołać się do przepisów kodeksu karnego wykonawczego, albowiem instytucja z art. 71 § 2 k.k., pomimo umieszczenia jej w kodeksie karnym, niewątpliwie odnosi się do wykonawczego stadium postępowania karnego¹⁴. Niestety, dalej w swoim uzasadnieniu nie jest już tak konsekwentny, wyrażnie nie respektując wywołanego problemu konstrukcyjnego.

Regulacja zawarta w analizowanym przepisie z całą pewnością, ale także i z konsekwencjami prawnymi (czego raczej nie chce Sąd Najwyższy zauważać) stanowi fragment postępowania wykonawczego. Problem zarządzenia wykonania warunkowo zawieszonej kary rozgrywać może się wyłącznie w fazie tzw. stadium wykonawczego procesu karnego, a więc w momencie wykonalności orzeczenia, którego następstwem są m.in. różnego rodzaju postępowania incydentalne podejmowane i regulowane w świetle prawa karnego wykonawczego¹⁵.

Opisany w art. 71 § 2 k.k. tryb zaliczenia uiszczonej grzywny na poczet zarządzonej kary, niezależnie od tego, iż mamy do czynienia z k.k., jest jednym z postępowań incydentalnych w toku postępowania wykonawczego dotyczącego zarządzenia wykonania warunkowo zawieszonej kary. Zatem musi uwzględniać regulacje kodeksu karnego wykonawczego, co oznacza zastosowanie art. 46 i 65 k.k.w. Wynika to jednoznacznie z brzmienia art. 1 § 1 k.k.w., stanowiącego, że wykonywanie orzeczeń w postępowaniu karnym, w postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe i w postępowaniu w sprawach o wykroczenia oraz kar porządkowych i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności, odbywa się według przepisów niniejszego kodeksu, chyba że ustawa stanowi inaczej¹⁶.

Przyjęcie powyższego kierunku interpretacji jest logiczne i spójne systemowo. W przeciwnym razie dochodzić może do paradoksalnych,

¹⁴ Uchwała SN wraz z uzasadnieniem z dnia 20 września 2007 r. (sygn. akt I KZP 27/07), s. 7.

¹⁵ Z. Hołda [w:] J. Hołda, Z. Hołda, *Prawo karne wykonawcze*, wyd. III, Wolters Kluwer 2006, s. 14.

¹⁶ Ten kierunek wyrażnie podziela E. Bieńkowska, stwierdzając, że kwestie unormowane w art. 71 § 2 k.k. stanowią *de facto* materię karnow wykonawczą, dotyczącą ściśle określonej sytuacji, jaką jest zarządzenie wykonania kary. Powinny być w związku z tym regulowane w zasadzie przepisem odnoszącym się do tej instytucji, tj. art. 75 k.k., E. Bieńkowska, *op. cit.*, s. 1122.

a w praktyce niedpuszczalnych sytuacji istnienia dwóch zupełnie rozbieżnych interpretacji w obrębie tego samego przepisu. Odrzucenie możliwości stosowania w ramach art. 71 § 2 k.k. przeliczników zawartych w odpowiednich przepisach k.k.w. wprost prowadzi do niespójności (szczególnie w odniesieniu do przelicznika dla kary pozbawienia wolności).

Po pierwsze, zakładamy (czego nikt, łącznie z Sądem Najwyższym, nie kwestionuje), że w zakresie wykonywania omawianej grzywny (jeżeli nie mamy do czynienia z zarządzeniem wykonania zawieszanej kary) w pełni zastosowanie mają wszystkie przepisy dotyczące postępowania wykonawczego (art. 44–51 k.k.w. – a zatem możemy stosować przepisy dotyczące wezwania do uiszczenia grzywny, ściągnięcia grzywny w drodze egzekucji, zamiany na pracę społecznie użyteczną – tu z zastrzeżeniem, że dotyczyć to może tylko grzywny wymierzonej do 120 stawek dziennych, odroczenia i rozłożenia grzywny na raty, zamiany na zastępczą karę pozbawienia wolności z uwzględnieniem przelicznika jeden dzień pozbawienia wolności równy dwóm stawkom dziennym grzywny, wreszcie umorzenia kary grzywny).

Trudno zatem uznać za przekonujące twierdzenie, że zarządzenie wykonania kary warunkowo zawieszanej nagle powoduje wyłom w traktowaniu tej jednej przewidzianej prawem czynności jako fragmentu postępowania wykonawczego. Ustawodawca w art. 71 § 2 k.k. w ramach wyjątkowości omawianej konstrukcji zdecydował jedynie o jej akcesoryjności w relacji do środka probacyjnego, a nie o wyłączeniu jej z reżimu postępowania wykonawczego.

Podniesiona wątpliwość jest szczególnie jaskrawa w sytuacji, gdy grzywna wykonana zostanie w całości w formie zastępczej kary pozbawienia wolności (w myśl art. 46 k.k.w.). Sąd w związku z takim ukształtowaniem się postępowania wykonawczego, nie musi wcale zarządzać wykonania kary warunkowo zwieszanej (art. 75 § 2 k.k.). Załóżmy, że następnie w związku z inną okolicznością zaistnieje jednak potrzeba bądź obowiązek zarządzenia wykonania kary. Oznaczać to będzie automatycznie potrzebę dokonania odpowiedniego skrócenia, np. zarządzonej do wykonania kary pozbawienia wolności.

W ramach opisanej sytuacji wariant uwzględniający przeliczniki zawarte w k.k.w., powoduje, że będziemy mieli do czynienia ze spójnym, konsekwentnym i sprawiedliwym skróceniem kary (przykład: grzywna

wynosi 180 stawek dziennych, skazany wykonał ją w formie zastępczej kary pozbawienia wolności, odbywając faktycznie 90 dni pozbawienia wolności; sąd, zarządzając wykonanie kary warunkowo zawieszanej, zobowiązany jest do skrócenia jej o okres odpowiadający liczbie uiszczonych stawek dziennych, skoro wszystkie stawki zostały skonsumowane w ramach kary zastępczej, to przy przelicznikach z art. 46 k.k.w. przyjąć należy, że dla 180 stawek oznaczać będzie zmniejszenie kary pozbawienia wolności o 90 dni – okres faktycznego pozbawienia wolności zgodny jest z interpretacją przepisu).

Wariant przyjęty przez Sąd Najwyższy (tzw. relacja jeden do jednej) w odniesieniu do tej samej sytuacji prowadzić będzie do niespójności, bezpodstawnego zróżnicowania sytuacji prawnej, a w konsekwencji rażić będzie brakiem uzasadnienia logicznego (przykład: grzywna wynosi 180 stawek dziennych, skazany wykonał ją w formie zastępczej kary pozbawienia wolności, odbywając faktycznie 90 dni pozbawienia wolności, sąd, zarządzając wykonanie kary warunkowo zawieszanej, zobowiązany jest do skrócenia jej o okres odpowiadający liczbie uiszczonych stawek dziennych, skoro wszystkie stawki zostały skonsumowane w ramach kary zastępczej, to dla 180 stawek oznaczać będzie zmniejszenie kary pozbawienia wolności o 180 dni – okres faktycznego pozbawienia wyraźnie różni się od stanu wynikającego z przeprowadzonej interpretacji).

Trudno także zgodzić się z podniesionym w uzasadnieniu twierdzeniem, że kodeks karny wykonawczy nie zawiera uniwersalnego przelicznika między karą grzywny a karą pozbawienia wolności¹⁷. Wydaje

¹⁷ „W art. 46 k.k.w. określono zasady zamiany nieuiszczonej kary grzywny na zastępczą karę pozbawienia wolności przyjmując, że jeden dzień pozbawienia wolności jest równoważny dwóm stawkom dziennym grzywny, przy czym kara zastępcza nie może przekraczać 12 miesięcy pozbawienia wolności. Jednak przelicznika tego o tyle nie można uznać za sztywny, że art. 47 § 4 k.k.w. daje możliwość, w wypadku uiszczenia w terminie co najmniej połowy grzywny, przeliczenia korzystniejszego dla skazanego, według którego jeden dzień zastępczej kary pozbawienia wolności jest równoważny nie dwóm, lecz trzem lub czterem stawkom dziennym (S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2001, s. 173). Nie można zatem podzielić poglądu o istnieniu jednego uniwersalnego przelicznika pomiędzy karą grzywny a karą pozbawienia wolności, który miałby mieć zastosowanie także do sytuacji odwrotnej niż określona w art. 46 k.k.w., a więc zamiany uiszczonej kary grzywny na mającą podlegać wykonaniu karę pozbawienia wolności”. Uchwała SN wraz z uzasadnieniem z dnia 20 września 2007 r. (sygn. akt I KZP 27/07), s. 8.

się, że przyjęta w kodeksie karnym wykonawczym konstrukcja wyraźnie przybiera formę ogólnej zasady (zawartej w art. 46 § 1 k.k.w.)¹⁸. W ramach tej zasady wymiar zastępczej kary pozbawienia wolności orzekanej w miejsce kary grzywny został ustalony w ten sposób, że jeden dzień pozbawienia wolności jest równoważny dwóm stawkom dziennym, bez względu na wysokość stawki¹⁹. Cała orzeczona kara zastępcza nie może przekraczać 12 miesięcy pozbawienia wolności, a także górnej granicy kary pozbawienia wolności za dane przestępstwo, a jeżeli ustawa nie przewiduje za dane przestępstwo kary pozbawienia wolności, górna granica zastępczej kary pozbawienia wolności nie może przekroczyć 6 miesięcy. Ta wyraźnie sformułowana zasada została podkreślona (potwierdzona) w wyniku dokonanej w 2003 r. nowelizacji kodeksu karnego wykonawczego. Dodany w wyniku nowelizacji przepis art. 46 § 4 k.k.w. uregulował problem tzw. grzywien kwotowych, wypełniając tym samym istniejącą lukę prawną. Wspomniany przepis przewiduje, że jeden dzień pozbawienia wolności równoważny jest grzywnie w kwocie od 20 do 4000 zł. W obrębie przywołanej regulacji nietrudno dostrzec, że ustawodawca zachował tym samym odpowiednie proporcje wynikające z art. 46 § 1 k.k.w., w związku z art. 33 § 3 k.k. Przyjęte jako minimum 20 zł, to przecież dwie stawkiienne o najniższej wartości, zaś 4000 zł, to suma dwóch maksymalnych stawek²⁰.

W swoim uzasadnieniu Sąd Najwyższy zwraca uwagę na art. 47 § 4 k.k.w., który dyskwalifikuje jako uniwersalną zasadę określoną w art. 46 § 1 k.k.w. Trudno zaakceptować tak jednoznaczne twierdzenie, co najwyżej mówić możemy tu o bardzo wąsko i precyzyjnie zakrojonym wyjątku od niekwestionowanej zasady. Taki kierunek rozumienia spornej instytucji (art. 47 § 4 k.k.w.) w istocie potwierdza istnienie zasady, jaką jest przelicznik przyjęty w art. 46 § 1 k.k.w. Warto w tym miejscu podnieść, że wyjątkowy przepis art. 47 § 4 k.k.w. **dotyczy regulacji skierowanej na modyfikację wykonania orzeczonej zastępczej kary pozba-**

¹⁸ S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2001, s. 166; S. Paweła, *Kodeks karny wykonawczy. Praktyczny komentarz*, Warszawa 1999, s. 159.

¹⁹ K. Postulski [w:] Z. Hołda, K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Gdańsk 2005, s. 238; Z. Świda [w:] T. Szymanowski, Z. Świda, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 1998, s. 108.

²⁰ K. Postulski, *op. cit.*, s. 241.

wienia wolności (względnie pracy społecznie użytecznej) i to w dość wyjątkowej sytuacji, a mianowicie gdy mamy do czynienia z tzw. złożonymi formami wykonania kary grzywny. W obrębie omawianej regulacji mamy do czynienia ze ściśle określonymi sytuacjami wpływającymi na modyfikację. Wyjątek określony w art. 47 § 4 k.k.w. obwarowany jest dość rygorystycznie. Zastosowanie przez sąd tzw. przelicznika korzystniejszego wymaga spełnienia łącznie następujących warunków: uiszczenia co najmniej połowy grzywny i to w terminie 30 dni od wezwania, przeprowadzenia postępowania egzekucyjnego stwierdzającego bezskuteczność egzekucji w odniesieniu do pozostałej części grzywny, a wszystko to w trybie fakultatywnym (sąd może, ale nie musi tak się zachować)²¹. Opisany wyjątek ma charakter swoistej nagrody dla skazanego w sytuacji, gdy ten swoim zachowaniem wyraźnie stara się uczynić wszystko, aby wywiązać się z orzeczonej wobec niego grzywny.

Sumując rozważania, stwierdzić należy, że skoro w następstwie zarządzenia wykonania kary warunkowo zawieszanej musimy dokonać zaliczenia grzywny akcesoryjnej na poczet zarządzonej kary, to niewątpliwie mamy do czynienia z jednym z możliwych postępowań incydentalnych, toczących się w toku postępowania wykonawczego. W tym świetle zupełnie niezasadne byłoby zróżnicowanie, w tym jednym elemencie – co wyraźnie warto podkreślić, toczącego się postępowania wykonawczego. Mówiąc inaczej, wszystko, co może dotyczyć wykonywania grzywny orzeczonej w trybie art. 71 § 2 k.k., regulowane jest kodeksem karnym wykonawczym, niepotrzebne jest czynienie w tym zakresie jakiegokolwiek wyjątku. Tym bardziej że doprowadza on do sytuacji zaistnienia dwóch przeciwstawnych stanów prawnych w obrębie jednego przepisu (raz stosujemy art. 46 k.k.w., zamieniając grzywnę na karę zastępczą, przyjmując, że jeden dzień pozbawienia wolności równy jest dwóm stawkom dziennym, a w przypadku skrócenia tego samego przelicznika już nie stosujemy, przyjmując, że jeden dzień pozbawienia wolności równy jest jednej stawce dziennej).

W świetle powyższych uwag bardziej zasadną interpretacją dla przepisu art. 71 § 2 k.k. jest zatem odwołanie się do przeliczników zawartych w kodeksie karnym wykonawczym. Dopuszczalne jest to w kontekście wykładni językowej, a wyraźnie potwierdzone dyrektywami systemowy-

²¹ Z. Świda, *op. cit.*, s. 111.

mi oraz funkcjonalnymi. Jest to interpretacja spójna i logicznie uzasadniona, a poza tym wolna od tworzenia dwóch odrębnych stanów prawnych w obrębie jednego przepisu.

Skoncentrowanie się przez Sąd Najwyższy na wykładni językowej, zgodnie z zasadą pierwszeństwa dyrektyw językowych, nie może jednak prowadzić do wniosku, że interpretatorowi wolno całkowicie ignorować wykładnię systemową czy funkcjonalną, które stanowią mechanizmy subsydiarne w procesie wykładni. W uzasadnieniu przedstawionym przez Sąd Najwyższy zastanawiać może pewna niechęć do zastosowania procedury harmonizowania różnych kontekstów interpretacyjnych, zwłaszcza w odniesieniu do uwag podnoszonych w prezentowanej glosie. W tym miejscu warto przywołać, za L. Morawskim, że treścią procedury harmonizowania, niezbędnej dla prawidłowego procesu wykładni jest założenie, w którym przyjmujemy, że ustalając znaczenie językowe przepisu, należy brać pod uwagę również jego kontekst systemowy i funkcjonalny, a więc na przykład inne przepisy prawne, wolę prawodawcy oraz cel regulacji prawnej²².

²² L. Morawski, *op. cit.*, s. 74.